

בדברי רבינו מרן האבי עזרי זיע"א

באכילת כהן פירות ספק תרומה טמאה

מתורתו

בדרכו. לאורו. במשנתו

אינו מחמת קלישות איסורי הדרבנן אלא מחמת שכן התנו חז"ל בעיקר תקנתם, שאין הם מטילים איסור במקום ספק, וכגון בגונגה שמספק"ל לאדם בדבר מסויים האם מוקפה הוא או לא, אין בו איסור כלל.

עוד נכלל בהאי כלל דספק דרבנן לקולא, דכאשר מחוייב אדם בצמזה דרבנן, ומסופק הוא אם יוצא הוא מזה או, באופן מסויים, התקנה היא, דיוצא הוא את חיובו, שאופן זה, בתורת ודאי, וכגון כאשר לאדם שחייב בצמזמ ידים ומסופק אם צמים שלפניו נעשה מלאכה וממילא אינם ראויים לזה, הרי שבעיקר תקנתם נקבע שיוצא הוא בצומת המים, מצומת נע"י בתורת ודאי.

וכיון שכן, מובן הדבר, שבטובל בצומת המים, מברך הוא עליהם. משא"כ בספק נטל לולב, לא אמרנה התורה, שחייב בודאי, רק הדנהגמו לחומר, לפיכך אינו רשאי לברך. ולכן הנוטל לולב שהוא ספק פסול, אם ציום הראשון הוא, נוטלו בלא ברכה, ואם בחול המועד הוא, נוטלו בברכה.

וכעת נבא לדון, בדבר תרומה לכהן, דנראה דאין חיוב לכהן לאכול תרומה, אמנם מקיים הוא מצומת באכילתו, ומברך עליה, והיינו דמצומת זו, אינה בגדר חובה, רק שהעושה כן, מקיים מצומת.

ונראה דהכלל שאמרנו, שיוצא אדם את המצומת, גם בדבר מסופק, אינו אמור, אלא בצמזה שבתורת חיוב, אך לא בזה שהיא רשות, שלגביה לא שייכת הוראה ללכת "לקולא".

והנה הכהן שצידו הפירות המסופקים, ניצב בפני שמי שאלות, האם הוא מותר הו באכילת הפירות, והשנית, האם מקיים מצומת באכילתם, כאשר לשאלה הראשונה, התשובה שרשאי להקל ולאכול, ואילו לשאלה השניה אין תשובה, והדבר בספק. וכיון שספק אדם מקיים מצומת, אמנם אוכל, אך אינו רשאי לברך.

שוב קושית השערי ציון

הדן לקושית השע"י, דלמ"ד שהטב"י רשאי לאכול תרומה בזה"ז צביה"ש אך ימיישב הא דאמרו שבאמת הזמן מקיים מצומת ק"ש. והנה איתא במתני' דזמן ק"ש "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתם", ולא נאמר "משעה שמתירים בתרומה, ויש מקום לומר שהכוונה היא משעה שנגנבים הכהנים לקיים מצומת אכילת תרומה,

וכיון שנתבאר שקיום המצומת צביה"ש בספק הוא, ואינם מצרכים, נמצא שהיה על הכהנים להמתין בזאת עד זאת הכוכבים, כי בזמן ציון השמשות לא יוכלו לברך על אכילת התרומה, ומכיון שמתניינים עד זאת הכוכבים, שפיר מתאים זמן זה ללכת בו חובת ק"ש.

ומירך האבי עזרי דבאמת תרוייהו הם באמת הזמן היינו בליה, אלא שבדרבנן תלין שכבר צביה"ש הוא הלילה, ואילו לענין ק"ש לא תלין עד שדע זאת בודאות מלאה. ולולי"ד לכאורה כונת המשנה לומר שכאשר רואה כהנים אוכלים יוכל לקרוא ק"ש, וא"כ מירך האבי עזרי אינו מובן דסו"ם הכהנים אוכלים כבר צביה"ש ועדיין לא הגיע זמן דק"ש.

ונראה לבאר דברי האבי עזרי, ע"פ מש"כ השנות אליהו שלא היתה כונת המשנה לתת סימן לב"א מתי לקרוא ק"ש אלא שכונת המשנה לציין מקום בתורה שנתבאר בו מתי התחלת הלילה, ומקום זה ציון באכילת תרומה לכהן טובל יום שציתם אליו נאמר "וצא השמש וטהר" ובה י"ש הגר"א הא דלא נקטה המשנה "בצאת הכוכבים".

ואף שדברי הגר"א זע"ק שהרי בגמ' מבואר דנקט הכהנים וכו' כדי להשיענו את ההלכה הנזכרת, עכ"פ שמענו מהגר"א שהזמן ההלכתי של טהרת הכהן זהה לזמן דק"ש. ובה מובנים דברי האבי עזרי דהזמן ההלכתי הוא אחד, אלא שבדרבנן רשאים לתלות שכבר הגיע אותו צביה"ש, ואילו בדאורייתא אין לתלות כן.

כהן טמא האוכל ספק תרומה דרבנן, האם רשאי לברך

ובאשר לקושית השער ציון, נראה ליישב באופן נוסף, ונקדים, דע"פ משנ"ת, בזה השו"ו האחרונים, שרשאי כהן טמא לאכול ספק תרומה שמדרבנן, אמנם התעוררנו לדון בזה, האם רשאי הכהן לברך בכה"ג, "על מצומת אכילת תרומה".

ויסוד השאלה, דהלא על הצד שהתרומה טמאה, הברכה נאמרה לנטלה, וי"א שאמירתה אסורה מדאורייתא, ואיך נקל בספק, שהרי ספיקא דאורייתא לחומר. ומצינו כה"ג צמ"ב צימן סו, דבספק נטל לולב, הרי מאחר דס"א לחומר, עליו לחזור וליטול, אך ממ לא יברך.

אמנם מאידך מצינו, בצימן קס ס"א, דנוטל אדם ידיו צמים שספק אדם כשרים הם לנטילה, וזאת מצד הכלל דספק דרבנן לקולא, ועייש דאף רשאי לברך על נטילה זו. ובאמת נריך באור מה צין סד"א לחומר, שאין מברך, לספיקא דרבנן לקולא, שמברך.

ולבאר הענין נקדים, דהנה הרמב"ם סובר שהעובר על איסור דרבנן, או שגמנע מלקיים מצומת שמדרבנן, עובר באיסור דאורייתא של לא תסור, והקשה הרמב"ן בספר המצוות, דאם כן איך נקטינן שבספק דרבנן אזלינן לקולא הלא היה לנו לדון כספיקא דאורייתא ולהחמיר,

ומיישב זה הרקיע, דהכלל דספק דרבנן לקולא,

כהן טמא, לענין אכילת ספק תרומה שמדרבנן

כהן טמא שאוכל תרומה עובר מדאורייתא, וגם ספק תרומה פשוט שאסור לו לאכול. והראוי באבי עזרי ה"י ק"ש שנקטו אחרונים שלענין תרומה שהיא מדרבנן, רשאי הכהן הטמא להקל לאכול ספק תרומה, ולפי"ז יש לדון בדבר כהן טמא שטבל ונטהר בהערב שמש שאולי יהא רשאי לאכול תרומה שמדרבנן כבר ציון השמשות כי יתכן שכבר הוא טהור וספקו לקולא.

ומציא האבי עזרי, הא דהעיר השערי ציון, דהנה מבואר במתני' דריש ברכות, דזמן ק"ש של ערבית הוא משנכנסים הכהנים לאכול בתרומתם, והקשה דהלא בתקופת המשנה היתה התרומה מדרבנן, ולפי הג"ל יותר כהן טובל יום לאכול כבר מעת השקיעה דהו ספק לילה, ואילו לענין ק"ש דאורייתא ממתנינים ללאת הכוכבים, ואיך מולה המתני' את הזמן של זה בשל זה הלא אלו שני זמנים שונים,

והסיק השע"י דמחמת הערה זו יש להכריע דהיות ובליה הוא היתר גמור בתרומה, הו"ל בגדר דבר שיש לו מתירין ואין לו היתר לאכול צביה"ש, נמצא דזמנו שהו לק"ש של ערבית.

אמנם מצינו דהרש"ש לא ס"ל דחשיב כדבר שאין לו מתירין, דהגר"א הקשה על הא דנאמר שהכהנים אוכלים "בתרומתן" דמדוע לא נאמר "בתרומה" ומירך הרש"ש ד"תרומה" כולל תרומת מעשר של דמאי, וזה אינו, כי תרומתו זו שהיא מדרבנן היו אוכלים הטבולי יום צביה"ש דספקס לקולא, להכי נקט במתני' "תרומתן" שהיא מניעה להם צינים, לרמו בזה, שהמדובר בתרומת ודאי שלא היו צריכים לשלם עבורה וחיוצא מדאורייתא, ואין המדובר דמאי שהיו הכהנים משלמים עבורה, שהוא מדרבנן. הרי לנו דתרומה שמדרבנן נאכלת צביה"ש ודלא כשע"י.

(והגר"א מירך דנקט בתרומתן כי בתרומת לחמי תודה שאינו שלהם אלא משלתן גבוה אין היתר של הערב שמש). ואם נקוט שתרומה שמדרבנן נאכלת צביה"ש, הדרא ק' השע"י לדוכתא, דאיך יוצנו דברי המשנה בריש ברכות.

בדברי האבי עזרי צענין ה"ל

והנה האבי עזרי דן בצרכה בשאלה זו אי רשאי הטב"י לאכול צביה"ש תרומה שמדרבנן, והקדים האבי עזרי, שיש להכריע בדברי הפר"ח דנוקט דהחומר דיש לו מתירין אמורה בספק מציאות ולא בספיקא דדינא, וכן לנקוט דספיקא דדינא נחשב כספיקא דדינא ונמצא שאמנם רשאי הטב"י לאכול תרומה דרבנן צביה"ש, ולפי"ז הדרא ק' השע"י לדוכתא, בדברי המתני' דריש ברכות.

דברי בירור והשקפה באספקלריא של תורה, בדרכי ההנהגה במשנתו של אביר הרועים רבנו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א. מתוך שיחה מיוחדת במעונו של רבינו מרן שליט"א, בתום שנת האבל להסתלקות מרן זיע"א, לעיתון בני התורה דאז.

בטוחים שמרן זצוק"ל יצדד כדעתם והאריכו למעניתם... והנה כאשר עלתה השאלה לפני מרן זצוק"ל, אמר שהתפקיד של העיתון הוא להיות תחליף לעיתונים פסולים, ומשום כך כל מה שאפשר בתחום המותר למשוך את לב הבריות אליו בכל דרכי העיתונות צריכים לעשות. ואכן כך הנהיגו, כמובן בהגבלות מסויימות שאין כאן המקום לפרטן.

**האם ניתן לציין איזה נקודה מיוחדת שראו
אצלו בהנהגה הציבורית?**

מרן שליט"א: האחריות האישית שלו לכל נושא ולכל פרט, היה מפליא ביותר גם ביחס לגדולי ישראל מדורות אחרים. הוא ראה אחריות אישית הן כלפי הציבור והן כלפי ריבי ריבואות של יחידים. האחריות שלו ניכרה היטיב בשעות הרבות, לעיתים עשרות שעות!!! וברכיז העצום, כמו גם הברורים האין סופיים בכל הפרטים ופרטי פרטים וההשלכות הצפויות, טרם שהכריע בכל נושא, הן בשאלות לכלל הציבור והן בשאלות ליחיד שעלו על שולחנו.

ה"נשיאה בעול" עם הציבור היה דבר מופלא ומרכזי. זה סוג של "אחריות" עצומה עם הכלל. היה מוטרד מאוד - למשל מדוע אין ישיבות ב"צפון" הארץ, בעוד שבדרום יש. אותם ישיבות ומרכזי תורה, שנבנו והתפתחו מכוחו. והוא אכן עודד מאוד ישיבות ב"גליל" כמו "כרמיאל" ו"צפת". הוא היה ללא גוזמה "עשרים וארבעה שעות" עם תחושת אחריות אישית לכלל ישראל, כולל גם החילוניים. כשהייתה איזו פירצה, או פגיעה בקדשי ישראל, אפילו בציבור החילוני, הוא ממש קפץ וזעק זעקה גדולה ומרה, בבכיות בדמעות, בתפילות ובתעניות. ראו כמה שזה כואב לו אישית, וכך בכל נושא ונושא.

לכל ענין וענין היה נכנס עם כל "המציאות" שלו, לא היה אצלו הכרעה של "מקופיא", ודווקא משום כך היה מדהים לראות את ה"מסירות נפש" שלו, כי בשבילו הרי החיים היה התורה, וכאשר בא לידו ענין היה נכנס לתוכו "לפני ולפנים", עם כל הפרטים והאחריות.

בזמן הפרשיה עם גורן. הייתה אז קבוצת אברכים חשובים שהיו מועמדים לתפוס משרה של רבנות, והיה עליהם להבחן בפני גורן כדי לקבל כושר. באותה עת התנהל המאבק, והשתדלו להניא את האברכים האלו מללכת אליו. בראש המערכה עמד כידוע מרן זצוק"ל, ויום אחד הוא ביקש לפנות אל אברך אחד חשוב מאוד שהייתה שמועה שהוא נגש לבחינות. ראו איך הדבר ממש "בנפשו" של מרן זצוק"ל, בהמשך פנו בשליחותו של מרן זצוק"ל לאותו אברך שהיה גם בנו של ראש ישיבה מפורסם, ולמחרת שלח אביו שיגידו למרן זצוק"ל שהוא מקבל את חוות דעתו בזה, ותנוח דעתו שחס ושלום לא ילך בנו אפילו לא בסתר. ואכן כאשר מסרו לפניו את הדברים, ראו איך נגולה אבן של ממש מליבו, הדבר גרם אצלו ל"קורת רוח" מרובה, ממש כאילו בישרו לו דבר פרטי. דרך אגב, למעשה הזה היה המשך, הראש ישיבה המדובר פגש את מרן זצוק"ל באיזו חופה ואמר לו שהוא רוצה להיכנס אליו, מרן זצוק"ל השיב לו בבדיחותא: "הריני כאילו התקבלתי"...

בבואנו להציב ציוני דרך להנהגתו של מרן זצוק"ל עלינו קודם כל להבהיר האם ניתן לקבוע מסמרות על פי הבנתנו, בזמן שסיבות ההנהגה לא תמיד היו גלויות, וההכרעה היא דבר המסור ללב גדול הדור?

מרן שליט"א: התבוננות בדרכי הנהגה לא באה להחליף את הצורך והחובה בשאלה מחודשת, או בכל צומת דרכים. לדוגמא אם ניטול את ענין ההתייחסות למדינה ומוסדותיה, השקפתו של רבנו הגדול מרן זיע"א הייתה ברורה, שאין לנו שום הכרה אידיאולוגית במה שהמדינה מסמלת ומייצגת, ועלינו להתבדל טוטלית מהציבור החילוני והכפרי. השקפה זו

הייתה יסוד איתן ומוצק, ובנקודה זו לא היה כל הבדל בינו לבין חוגי סאטמר ונטורי קרתא. אך בכל מה שקשור לדברים המעשיים, המאבק היומיומי להצלת היהדות החרדית, שם אנו נאלצים להתפשר. לפעמים, ליטול חלק במערכות השלטון כדי להציל. אבל ההדגשה והכיוון היה תמיד, שאין כאן שום שיתוף רעיוני אלא שיתוף "מעשי". ממילא מובן, שגם אם בהשקפה אנו ברורים, אך בכל הנוגע למעשה יש נתונים ומצבים משתנים לכאן ולכאן, ולכן יש ליטול תדיר עצה והדרכה מגדולי הדור, הממשיכים להורות בדרך כפי שמסרה לנו. כך הוא גם בכל ענין וכל שאלה העולה על הפרק. ההתבוננות והלימוד את דרכי ההנהגה היא בגדר "תורה היא וללמוד אני צריך".

אם כבר נגענו בענין היחס למדינה, אחד הנושאים החופפים היא עמדתו בעניין העדפת ימין על שמאל, ומאיך עמדתו החד משמעית נגד קדושת ה"אף שעל"...

מרן שליט"א: בכל פרט הוא דן לגופו. לא הייתה כאן "העדפה" של "ימין" או "שמאל", אלא מה רצוי עבור המשך קיום התורה והמסורה באומה היהודית בארץ הקודש ובעולם. בהצבעה הוא העדיף את הימין, לא בגלל עמדותיו הלאומיות חלילה, אלא בשל קרבתו למסורה והיותו מזוהה עם אוכלוסיה הקרובה לדת, שאינם אוכלי טריפות להכעיס. אבל באשר לנושאי "החזרת שטחים" ו"התגרות באומות" הייתה עמדתו נחרצת וחד משמעית, שאין לנו חלק ונחלה עם דעות כוזבות כאלו והמונם.

מה שקבע בזה למעשה היה "פיקוח נפש", לא אידיאולוגיות כזו אלו ואחרות. הכל היה בנוי אצלו על דעת תורה צרופה ואי אפשר היה לנחש או לחזות את דעתו מראש.

למעשה כמעט בכל נושא ונושא, אי אפשר היה לצפות מראש את תגובתו המדוייקת, תמיד היה מפליא לראות את שיקול הדעת הנוקב עד התהום, שהיה לו בכל עניין, כי גבהו מחשבותיו ממחשבותינו גבוה מעל גבוה.

מרן שליט"א הוסיף וסיפר: בתחילת יסודו של "יתד נאמן" הייתה ביקורת גדולה על הכנסת תמונות של אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות כולל גויים, והיה על זה וויכוח גדול. רוב השוללים היו

השתתף? ... מיד הבנו את כוונתו, כי הבין שדעתו של אותו רב הייתה דעתו נגד המינוי... והוא אכן לא השתתף באסיפה. בכך נתן לנו רמז, שלא מיצינו את הדיון כראוי, כמובן שהמינוי התבטל במקום...

הבסיס לכל דבר היה אצלו "זכות הציבור" אך בעיני השקפה, או כאשר נתאמת אצלו שיש כאן עיוות או טעות לא נשא פני איש. בזמן הבחירות הפנימיות באגודת ישראל בשנת תשל"ט, הייתה יוזמה מצד קבוצת בני תורה, חלקם מקרב ה"פעילים", אשר חברו לכמה רבנים ואישי ציבור מעולם התורה, להקים רשימה עצמאית בשם "אל המקור". היה זה ניסיון להקים כח חדש שיבטא ביתר - לדעתם - את "עולם הישיבות". נכנסו אז למרן זצוק"ל, והוא אמר "יעדר האט א זכות..." כלומר, הרשות נתונה לכל קבוצה מהציבור להתאגד ולהתמודד. כמובן שעל פי זה המשיכו בהתארגנות. בשלב מסוים נכנסו אל מרן הסטייפלער זי"ע והוא השיב "זיכער נישט!!" זה זיקק לצא"י... כמובן שלאחר גילוי דעת מרן הסטייפלר זצוק"ל החליטו על ביטול הרשימה, והתפרסמה מודעה בעיתון חתומה שתוכנה "כשם שמקבלין שכר הדרישה כך מקבלים על הפרישה". ואכן הרב אברהם רביץ, שהיה אז מראשי היוזמים קיבל שכר לימים כידוע...

יצויין, כי באותם בחירות כתב מרן הסטייפלער מכתב נלהב לצא"י, ומעניין שאע"פ שרבנו הגדול מרן הראש ישיבה זצוק"ל היה מאד מקרב את צא"י כידוע, אבל נמנע מלכתוב מכתב, כפי הנראה על סמך דעתו שבבחירות פנימיות זכות כל אחד להתמודד...

ברצוני להוסיף כאן ענין שקשור גם לשאלה קודמת. מרן זצוק"ל היה מאד מאד מתון, בהכרעות כאשר על המשקל היה פגיעה במישהו, זה לא כמו שזה נראה מבחוץ שהיה נוח להכריע ולעשות. הייתה לו סבלנות עצומה, והרבה פעמים היה יושב ומצפה שיסתדר הענין מאליו, ורק לאחר שכלו כל הקיצין, עשה מעשה. היה לו הערכה רבה למייסדי, ראשי ומנהלי מוסדות וארגונים, ולא נתן לפגוע בזכויותיהם וכבודם. ומשום כך זכה באמת שיתמלא רצונו בכל העניינים.

נקודה נוספת, מרן זצוק"ל דאג בכל עת שיהיו מעורים בהתפתחויות תלמידי חכמים. בעצם את המושג "ועדת רבנים" הוא ביסס ופיתח עד כדי כך שכאשר התנהל המו"מ הקואליציוני ביסוד דגל התורה הוא קרא לנו והורה לנו להשתתף במו"מ ולחזור ולדווח לו יום יום. יאמר לשבחו של הרב אברהם רביץ שהוא גרם קידוש השם בפתחת המו"מ, כשהוא ביקש להישאר בחוץ והסביר זאת לעיני התקשורת שמרן זצוק"ל קובע נוהל חדש בפוליטיקה שתלמידי חכמים הם המנהיגים. הוא סבר שלעולם התורה בכלל, והתלמידי חכמים בפרט יש את החובה והאחריות וכמובן ההכרח להביע את דעתם וטביעות חמתם בכל נושא. באחד הבחירות שאגו"י הלכה ללא פא"י, הייתה אסיפת אברכים בבית הרב נחמיה ציטרון שליט"א ומרן זצוק"ל דיבר על הענין של "רוח חכמים נוחה הימנו" והוא האריך לבאר שזה לכשעצמו "מעלה" - רוח "חכמים" נוחה הימנו. גם המסגרות הארגוניות של בני התורה היו מתוך המבט של "רוממות התורה", ובהנהגת דעת התורה בכל פרט.

זו הייתה צורת הנהגתו להיכנס לכל נושא לפני ולפנים, עם רגישות עצומה לכל הנפשות והמצבים שעומדים מאחורי השאלה.

אחד מגדולי העסקנים שאל אותו פעם, כיצד זה הראש ישיבה כל כך מתוח ביום שלישי לפני השיעור, עד שאי אפשר בשום אופן לדבר עמו בענייני הכלל. הנה אנו רואים ראשי ישיבות צעירים שמותנם קטנה מקטנו והם אינם כל כך... רועדים קודם השיעור, ואילו הראש ישיבה שכבר אמר כמה וכמה פעמים את השיעור בסוגיא כל כך זע וחל בדחילו ורחימו. אתמהה!?

התשובה לכך היא כפולה, אצל מרן זצוק"ל כשהיה לפניו "תפקיד" של הגדת שיעור, היה זה מעמד של מסירת התורה, ללא שיעור מקום לשום מחשבה או פעולה נוספת. ואז ממילא מובן, כי איך אפשר לפנות את המחשבה לשאלה ציבורית שגם היא זקוקה למאה אחוז של ריכוז והתבוננות... כשזאת היא הגישה קל להבין מדוע ביום שני ושלישי לפני השיעור כללי אי אפשר לקבל קהל בשום אופן שבעולם...

אחד בא אליו בטענות על הכרעה מסוימת, אמר לו מרן זצוק"ל כמה שעות חשבת על זה, שעה, שעתיים... אני הייתי שקוע בזה עשרות שעות!!!

תמיד הדגיש שאין לו שום תועלת וזיקה אישית לכל העשייה הציבורית. "אין לי ירושות, אין לי חזקות"...

אכן, גם כשעמד על משמר ההשקפה, היה בזה אחריות כלפי הציבור, כמי שנלחם את מלחמתם של ציבור תלמידי החכמים ובני התורה, האמונים על ההשקפה הטהורה. כך גם בכל המאמצים והכוחות שהשקיע בעת שנשק כבר לגיל מאה, בתחילה בהתארגנות של הציבור הספרדי ויותר מאוחר בהרמת קרנם של בני התורה. הוא לא חס לא על כוחו ולא על כבודו, למען הציבור.

מטעם זה גם לא כפה מעולם את דעתו על אחרים, ובוודאי לא על הציבור. ונתן זכות דעה והתארגנות לכל קבוצה, ובתנאי שיתנהל על פי דעת תורה.

הדגשנו את הבחינה של "לא מחשבותיי מחשבותיכם" אצל רבנו הגדול מרן זללה"ה, אבל מאידך הייתה תמיד תחושה שמרן זצוק"ל לא כופה את דעתו, והוא בעצם לוחם את "מלחמת הציבור".

היה מרגלא בפומיה תמיד "נמלכין בציבור תחילה" כלשונו "וואס זאגט דער ציבור"... אבל כמובן את הכל היה בוחן במבחן האמת, וכשידע שיכול לצאת תקלה ומכשול נתן להבין את דעתו ועמד על כך. הייתה לו דרך מיוחדת של אצילות רוח, שלא רצה לומר דבריו בנחרצות, שלא לכפות את דעתו, אלא היה מרמז רמוזי בכל מיני אופנים עד שבינו. זכורני שהיה פעם אסיפת ועדת הרבנים בענין מינוי מסוים, באסיפה הייתה דעת הרבנים נוטה לחיוב, כאשר נכנסנו אליו וסיפרנו תוצאות האסיפה, פנה אלינו בשאלה: "כולם" היו באסיפה?... אמרנו: רובם המוחלט! והוא שוב שואל "כולם" היו?... לא הבנו את פשר השאלה, ושבנו וענינו: "רובם". הוא חזר ושאל "כולם"...? כשראה שאיננו מבינים את "הרמז" אמר: רב פלוני